

**Informacija o inicijativi privrednih udruženja za formiranje tijela koje bi se bavilo
digitalnom transformacijom u Crnoj Gori**

24. april 2020. godine

Sadržaj

Uvod.....	3
Digitalne koalicije u EU.....	3
Slovenija kao primjer: prezentacija digitalne koalicije u Sloveniji, u organizaciji Privredne komore Crne Gore	4
Definisanje organizacije i ciljeva tijela koje bi se bavilo digitalnom transformacijom u Crnoj Gori	5
Stav Privrede komore i Asocijacije menadžera	5
Stav AmCham-a, podržan od strane Savjeta stranih investitora	6
Stav Unije poslodavaca	7
Stav Montenegro biznis alijanse	7
Mišljenje Sekretarijata Savjeta za konkurentnost	8

Uvod

Na devetoj sjednici Savjeta za konkurentnost, razmatrana je **Inicijativa privrednih udruženja za formiranje koordinacionog i savjetodavnog tijela za digitalnu transformaciju u Crnoj Gori, koja je upućena predsjedniku Vlade u septembru 2019. godine**. Potpisnici inicijative su: Privredna komora, AmCham, Savjet stranih investitora i Asocijacija menadžera.

U Crnoj Gori je neophodno uspostavljanje digitalnih eko sistema, u čijem centru bi se nalazila poslovna udruženja i kompanije koje se bave informacionim tehnologijama, koje bi pružale usluge razvoja digitalnih servisa za sve aktere u društvu. Uspostavljanje digitalnog društva je nemoguće bez odgovarajućeg sistema obrazovanja, savremenih programa nastave i metoda edukacije. Takođe, važne su organizacije koje se bave razvojem start-upova, kao i telekomunikacione kompanije i banke, kao pružaoci digitalne infrastrukture. Za sve aktere je bitna koordinacija aktivnosti kako bi efekti i potencijal koji donosi digitalna transformacija za cijelu državu bili bolji.

Iz Zapisanika sa sjednice Savjeta za konkurentnost, decembar 2019. godine, citiramo sljedeće:

- „Predsjednik Savjeta gospodin Duško Marković stava je da predsjednik Vlade treba da prisustvuje Savjetu za digitalizaciju ili drugom tijelu iz domena digitalizacije, ukoliko na bilo koji način može da doprinese ovom važnom cilju, ukazavši na spremnost Vlade i da u organizacionom smislu podrži rad pomenutog i njemu sličnih savjeta.“
- „Predsjednik Savjeta Duško Marković, konstatovao je da dalji razvoj crnogorske ekonomije i društva podrazumijeva digitalizaciju i to kao razvojnu i transformacionu politiku, te da digitalna transformacija predstavlja jednu od najvažnijih politika Vlade u predstojećem razdoblju“.

U vezi sa Inicijativom, Savjet je donio sljedeće zaključke:

1. Savjet za konkurentnost je razmotrio Inicijativu privrednih udruženja za formiranje koordinacionog i savjetodavnog tijela za digitalnu transformaciju.
2. Savjet za konkurentnost je podržao inicijativu Privredne komore, Američke privredne komore, Asocijacije menadžera Crne Gore i Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori o formiranju digitalne koalicije – tijela kojim bi rukovodio predsjednik Vlade. Neophodno je u saradnji Sekretarijata Savjeta za konkurentnost i podnosioca inicijative doći do optimalnog modela u najkraćem roku.

U skladu sa zaključkom Savjeta, Sekretarijat je sproveo aktivnosti kako bi prikupio stavove zainteresovanih strana i kako bi se došlo do organizacionog modela koalicije i daljih koraka.

Digitalne koalicije u EU

U Evropskoj uniji trenutno postoje 24 koalicije ili inicijative ove vrste, a očekuje se da će ih biti više do kraja 2020. godine. Zemlje koje su uspostavile nacionalne koalicije, u različitim formatima, su: Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Estonija, Francuska, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Letonija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Holandija, Poljska, Portugal, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Španija i Švedska.

Nacionalne digitalne koalicije okupljaju kompanije iz oblasti informacionih tehnologija, one koje pružaju treninge u ovoj oblasti ili se bave edukacijom, ministarstva obrazovanja i zapošljavanja, javne i privatne

organizacije za zapošljavanje, udruženja privrede, neprofitne organizacije i socijalne partnere, sve one koji sprovode konkretne mjere za približavanje digitalnih vještina svim nivoima društva. U nastavku su ključni zajednički ciljevi koalicija:

- Ubrzavanje digitalne transformacije putem promovisanja novih metoda i načina obrazovanja koristeći digitalne tehnologije i metode poboljšanja veština učenika, kao i podizanje svijesti javnosti o potrebama razvoja digitalnih vještina, digitalnih poslova i uloge digitalne tehnologija u random okruženju;
- Unapređenje e-vještina, e-uključenosti (ili e-participacija, koja podrazumijeva učešće informacionih tehnologija u upravljačkim procesima) i opšteg kvaliteta života stanovništva, promocija efikasnijeg korišćenja informacione infrastrukture i postojećih usluga i upotreba digitalnih tehnologija u drugim industrijama;
- Razvoj IT načina razmišljanja, dijeljenja informacija, preporuka i smjernica o najboljim praksama za razvoj digitalnih vještina.

Slovenija kao primjer: prezentacija digitalne koalicije u Sloveniji, u organizaciji Privredne komore Crne Gore

Imajući u vidu da je u Inicijativi za formiranje tijela za digitalizaciju Slovenija izdvojena kao dobar primjer, krajem februara 2020. godine održano je u Podgorici predavanje gospodina Igora Zorka, predsjednika Digitalne koalicije Slovenije, koje je organizovala Privredna komora Crne Gore. Predavanju su prisustvovali, pored inicijatora osnivanja digitalne koalicije u Crnoj Gori, i predstavnici UPCG i MBA, članovi Savjeta za konkurentnost, predstavnici Ministarstva javne uprave, Ministarstva nauke i Ministarstva ekonomije. Predstavljen je model rada digitalne koalicije u Sloveniji, u kojoj koalicija nije vladino, već nezavisno tijelo u kojem Vlada ima svoje predstavnike.

Upravni odbor Digitalne koalicije Slovenije čine sljedeći članovi:

- predstavnici privrede (tri predstavnika),
- javne uprave i države (od toga 2 člana su iz državne uprave i 1 iz lokalne),
- predstavnici sektora istraživanja i razvoja (2 predstavnika, od toga 1 predstavnik univerziteta i 1 predstavnik istraživačke organizacije),
- predstavnici civilnog društva (1 član) i
- predstavnik koji se bavi promovisanjem rada koalicije.

Administrativnu podršku rada Digitalne koalicije obezbjeđuje Privredna komora Slovenije. Predsjednik se bira odlukom Upravnog odbora i ima mandat od 2 godine.

Digitalna koalicija Slovenije ima strateške ili stalne radne grupe, koje se bave sljedećim pitanjima:

- Digitalne kompetencije i obrazovanje (formalno i životno),
- Digitalna regulativa i okruženje (infrastruktura),
- Digitalizacija privrede i radnih mjesta.

Pored stalnih radnih grupa, formiraju se i stručne ili projektne radne grupe, koje se bave sljedećim temama:

- Uvođenje pametnih ličnih karti,

- Obavezni predmet Informatike i logike u školskom sistemu,
- BlockChain,
- EU perspektiva, 5G, eRačuni, administrativne prepreke i sl.

Definisanje organizacije i ciljeva tijela koje bi se bavilo digitalnom transformacijom u Crnoj Gori

Kako bi definisali organizacioni oblik buduće digitalne kolacije, Sekretarijat Savjeta za konkurentnost je organizovao sastanak na ovu temu 31. januara 2020. godine. Sastanku su prisustvovali, pored predstavnika udruženja koja su potpisnici inicijative, i predstavnici Montenegro biznis alijanse i Unije poslodavaca, Ministarstva javne uprave i sekretarka Savjeta za konkurentnost.

Na sastanku je predstavljen načelan stav udruženja iz privrede da je potrebno formirati savjetodavno i/ili koordinaciono tijelo na čijem će čelu biti predsjednik Vlade, tijelo koje će poboljšati koordinaciju i efikasnost daljeg razvoja ovog procesa u našoj zemlji. Osnovne aktivnosti koje su dogovorene za naredni period bile su:

- Prezentacija rada digitalne koalicije u Sloveniji, u organizaciji Privredne komore;
- Sastanak u organizaciji Ministarstva javne uprave na temu izrade Strategije digitalne transformacije;
- Koordinacija među privrednim udruženjima kako bi imali jedinstven prijedlog modela tijela;
- Organizacija još jednog sastanka na kojem će detaljnije biti razmotreno osnivanje tijela sa bližim zadacima, ciljevima i članstvom.

Nakon više održanih sastanaka privrednih udruženja, nije se došlo do kompromisa o načinu organizacije i članstva budućeg tijela za digitalnu transformaciju uCrnoj Gori, već su se iskristalisala dva modela:

1. **Digitalna koalicija**, koja bi bila otvorena za sve članice društva, pružaoce i/ili konzumente, NVO, zainteresovane za učešće u procesu digitalne transformacije. Digitalnom koalicijom koordiniralo bi Nacionalno koordinaciono tijelo za digitalnu transformaciju na čijem čelu bi bio predsjednik Vlade. Ovaj model zastupaju predstavnici Privredne komore i Asocijacije menadžera, a podržava i Unija poslodavaca Crne Gore.
2. **Savjet za digitalnu transformaciju**, koji bi bio vladino tijelo kojim bi predsjedavao predsjednik Vlade. Ovaj model zastupaju predstavnici AmCham-a i Savjeta stranih investitora.

Stav Privrede komore i Asocijacije menadžera

Privredna komora i Asocijacija menadžera su dale prijedlog *modela Digitalne koalicije, uz Nacionalno koordinaciono tijelo za digitalnu transformaciju*, kao koordinacionog tijela koalicije, a uzimajući u obzir rezultate Ankete sprovedene među članicama ICT odbora Privredne komore Crne Gore, kao i prijedloga Odbora za digitalnu transformaciju AMM. U dopisu u kome su predstavili svoju odluku, predstavnici ove dvije organizacije su dali obrazloženje, tj stav i o Savjetu za digitalnu transformaciju.

Savjet za digitalnu transformaciju bilo bi vladino tijelo kojim bi predsjedavao predsjednik Vlade, čiji članovi bi, pored predsjednika, bili predstavnici resornih ministarstava koji su prepoznati kao nosioci digitalne transformacije na nivou javne uprave, predstavnici naučno-obrazovnih institucija, predstavnici privrednih asocijacija, start – up ekosistema, telekom operatera, bankarskog sektora. Opređeljenje za ovaj model

najviše je podstaknuto uvjerenjem da bi predsjedavanje od strane predsjednika Vlade, kao i učešće predstavnika ostalih relevantnih institucija na najvišem nivou, obezbjedilo punu posvećenost države za ovu temu, kao i realizaciju aktivnosti koje treba sprovoditi kako bi imali maksimizirane benifite procesa digitalne transformacije.

Digitalna koalicija, koja bi bila otvorena sve članice društva, pružaoce i/ili konzumente IT usluga, NVO sektor i ostale zainteresovane za učešće u procesu digitalne transformacije. Digitalnom koalicijom koordiniralo bi *Nacionalno koordinaciono tijelo za digitalnu transformaciju*, čija struktura bi bila slična strukturi pomenutog Savjeta za digitalnu transformaciju, uz obavezno uključenje predstavnika IT sektora. U okviru koalicije, u stalnom radu ili prema potrebi, formirale bi se radne grupe za specifična pitanja i oblasti, koje bi rezultate svog rada, u vidu preporuka, smjernica i procedura, prezentovale Nacionalnom koordinacionom tijelu za digitalnu transformaciju.

Stav Privredne komore i Asocijacije menadžera je da se **u Crnoj Gori treba implementirati model Digitalne koalicije**. Opređeljenje za ovaj model opravdava činjenica da bi *koalicija* okupljala mnogo više subjekata, te time imala jači propagandni uticaj u cijelom društvu. Zbog specifičnosti procesa digitalne transformacije kao nove paradigme, koalicija bi imala veću, a samim tim i kvalitetniju, “bazu” neophodnih inputa – stručnog mišljenja, predloga, inicijativa, inovacija, nudila bi veći osjećaj uključenosti u nacionalni projektat digitalne transformacije Crne Gore, čime bi se osiguralo da se digitalna transformacija prihvati uz mnogo manje otpora (što je prepoznato kao velika barijera i u razvijenijim zemljama). Nacionalno koordinaciono tijelo imalo bi jak izvršni uticaj.

Aktivnosti digitalne koalicije bile bi usmjerene u prvom redu **na učešće u pisanju Strategije digitalne transformacije Crne Gore**, obrazovanjem stručnih tijela koja bi bila zadužena za definisanje aktivnosti i indikatora za unapređenje u ovoj oblasti.

Sastav Nacionalnog koordinacionog tijela činili bi pored predsjednika Vlade, koji bi predsjedavao ovim tijelom, i predstavnici na najvišem nivou:

1. Ministarstva javne uprave;
2. Ministarstva ekonomije;
3. Ministarstvo finansija;
4. Ministarstva nauke;
5. Ministarstva prosvjete;
6. Crnogorskih univerziteta;
7. Privrednih i poslovnih organizacija koje u svojoj organizacionoj strukturi imaju tijela koje se bave digitalnom transformacijom (*PKCG, AMM, AmCham, MFIC*);
8. ICT sektora na prijedlog poslovnih organizacija inicijatora (dva predstavnika telekom operatera i dva predstavnika IT sektora, na prijedlog poslovnih organizacija podnosioca Inicijative)
9. Udruženja banka;
10. Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost.

Stav AmCham-a, podržan od strane Savjeta stranih investitora

AmCham je predložio organizaciju tijela koje će se baviti digitalnom transformacijom u Crnoj Gori **u obliku vladinog Savjeta**. Naime, Komitet za digitalnu transformaciju AmCham-a smatra da treba iskoristiti priliku

da prvi čovjek izvršne vlasti rukovodi Savjetom, čime će ovo tijelo imati snagu da koordinira procesima digitalne transformacije u državi i da omogući veću posvećenost predstavnika Vlade ovim pitanjima. Zaključci Savjeta su obavezujući za sve one koji u njegovom radu učestvuju, logistika je u ovom slučaju obezbijeđena, kao i izgrađena infrastruktura za komunikaciju sa relevantnim tijelima EU i pristup fondovima. Mišljenje AmCham-og Komiteta za digitalnu transformaciju je da bi Savjet bio pravo rješenje za ubrzanje procesa koji vode ka digitalnoj transformaciji države i društva.

Predloženi su i članovi Savjeta:

1. premijer, kao predsjednik Savjeta;
2. ministri ministarstva ekonomije, nauke, javne uprave, finansija i prosvjete; a po potrebi i ostali;
3. predstavnici privrednih asocijacija koje u svojoj organizacionoj shemi imaju komitete/odbore koje se bave digitalnom transformacijom (AmCham, PKCG, AMCG, MFIC); a po potrebi i ostali;
4. predstavnici univerziteta na teritoriji Crne Gore, po mogućnosti rektor ili prorektor za razvoj/nastavu;
5. predstavnik CANU;
6. predstavnici teleoperatera;
7. predstavnik bankarskog sektora (jedan predstavnik koga predlaže Udruženje banaka, sistem rotacije na godinu dana);
8. predstavnik startup ekosistema;
9. stručnjaci iz ove oblasti koje predloži Vlada.

Pored AmCham-a i članovi ICT Komiteta **Savjeta stranih investitora** sugerisali su formiranje vladinog savjetodavnog tijela kao formu budućeg tijela koje bi se bavilo temama digitalne transformacije u Crnoj Gori.

Stav Unije poslodavaca

I pored činjenice da UPCG nije potpisnica originalne Inicijative za osnivanje tijela koje će se baviti digitalnom transformacijom, a imajući u vidu da su članovi Savjeta za konkurentnost, Sekretarijat Savjeta za konkurentnost je uključio predstavnike **UPCG** u komunikaciju oko razmjene mišljenja o organizacionom obliku budućeg tijela. Njihovo mišljenje jeste da je **model organizovanja ovog tijela koji su predložili Privredna komora i Asocijacija menadžera prihvatljiviji**. Takođe, smatraju da u tom tijelu, bez obzira za koji se model funkcionisanja konačno odluči, svoje mjesto treba imati i Unija poslodavaca, koja je reprezentativna, dobrovoljna i najbrojnija asocijacija poslodavaca poslije PKCG.

Stav Montenegro biznis alijanse

Kao i u slučaju UPCG, i MBA nije potpisnica originalne Inicijative za osnivanje tijela koje će se baviti digitalnom transformacijom. Ali imajući u vidu da su članovi Savjeta za konkurentnost, Sekretarijat Savjeta za konkurentnost je uključio predstavnike MBA u komunikaciju oko definisanja organizacionog oblika budućeg tijela. **MBA** je od predstavljanja inicijative na Savjetu za konkurentnost izrazila interesovanje vezano za razvoj digitalne transformacije u Crnoj Gori. Što se tiče predloženih modela, smatraju da bi njihova **uspješna primjena zavisila od stepena uključenja ekspertskih znanja**. MBA predlaže da bude uključena u rad ovog tijela, jer ovakve aktivnosti smatraju veoma važnim za dalje poslovanje njihovih članova.

Mišljenje Sekretarijata Savjeta za konkurentnost

Nakon razmatranja dostavljenih stavova privrednih udruženja, **Sekretarijat Savjeta za konkurentnost** smatra da bi oba predložena modela funkcionisanja tijela za digitalnu transformaciju mogla biti uspješno implementirana u našoj zemlji. Savjet, kao vladino savjetodavno tijelo, je model koji je primijenjen za koordinaciju više horizontalnih tema, u nekim slučajevima sa više ili manje efikasnim djelovanjem, ali dobra praksa postoji. Uspostavljanje ovog modela bi bilo prilično jednostavno.

Digitalna koalicija, na čelu sa Nacionalnim koordinacionim tijelom, bi bio novi model formiranja tijela u našoj zemlji. U samom trenutku osnivanja svakako zahtjevniji model za implementaciju, ali imajući u vidu temu kojom se bavi, na duže staze vjerovatno prikladniji model koji obuhvata više „slojeva“ odlučivanja i grupisanja znanja, a samim time i animiranja šireg kruga zainteresovanih strana. U ovom dijelu, predloženi model je sličan Digitalnoj koaliciji koja uspješno funkcioniše u Sloveniji. Dodatno, prijedlog da je na čelu Nacionalnog koordinacionog tijela predsjednik Vlade, dobija se najveća podrška izvršne vlasti i odluke su obavezujuće za resorne institucije.

Takođe, imajući u vidu da je tema upravo digitalna transformacija, očekivanja su da koordinaciono i savjetodavno tijelo treba da ima inovirani model organizovanja i funkcionisanja od ustaljene prakse, kao i da podstakne i druga tijela da reorganizuju svoj rad u cilju efikasnijeg djelovanja. Aktivno učešće i doprinos ekspertskeg nivoa ovog tijela, uz razumijevanje od strane donosioca odluka, je ključan faktor za dalji razvoj ove teme u našoj zemlji.

Uz već razmotrena pitanja od strane privrednih udruženja, a koja se odnose na osnovne ciljeve, zadatke i članstvo, Sekretarijat napominje važnost nekoliko faktora:

- **Potreba za obezbjeđenjem Sekretarijata Nacionalnog koordinacionog tijela i Digitalne koalicije** koji bi se bavio operativnim poslovima (izrada materijala za sjednice, praćenje rada radnih grupa i realizacije zaključaka i preporuka). Praksa pokazuje da su tijela koja imaju sekretarijate efikasnija; Sekretarijat može biti finansiran od strane javnog ili privatnog sektora, ili od strane donatora; u Sloveniji, privreda snosi troškove tehničkog sekretarijata;
- **Usaglašavanje rada Koalicije sa definisanjem Strategije za digitalnu transformaciju.** Naime, Ministarstvo javne uprave, kao resorni organ zadužen za razvoj elektronske uprave u Crnoj Gori, je pristupilo izradi Strategije digitalne transformacije Crne Gore za period 2021.-2025. godine. Strategijom će se utvrditi strateški ciljevi, čija realizacija će omogućiti bržu i efikasniju transformaciju privrede, promjene u organizaciji i načinu tradicionalnog poslovanja korištenjem digitalnih tehnologija i primjenom novih poslovnih modela, sa ciljem poboljšanja performansi organizacije i bržeg prilagođavanja u okruženju koje se stalno i brzo mijenja. Krajnji cilj je da se obezbjedi ambijent za razvoj inovativnih rješenja, bilo da se radi o razvoju inovativnih proizvoda ili inovativnom pristupu poslovanja. Takođe, akcionim planom definisaće se:
 - mjere i aktivnosti,
 - nadležne institucije,
 - indikatori uspjeha,
 - rokovi za realizaciju,
 - potrebna budžetska sredstva,
 - izvori finansiranja i druga pitanja od značaja za sprovođenje strategije.

Ministarstvo javne uprave je, u cilju pripreme Strategije, objavilo javni poziv za konsultacije zainteresovanoj javnosti, koji traje do 1. maja. Poziv je preko Sekretarijata Savjeta za konkurentnost prosljeđen članovima Savjeta; važno je učešće svih zainteresovanih strana već u ovoj fazi izrade dokumenta.

- **Pitanje usklađenosti rada Nacionalnog koordinacionog tijela i same Digitalne koalicije**, odnosno načina na koji će Nacionalno tijelo pratiti i usmjeravati rad Koalicije treba jasno definisati u osnivačkim aktima budućeg tijela;
- **Pitanje (ne)zavisnosti Digitalne koalicije**, kao tijela koje može samostalno obezbijediti sredstva, promovirati svoje aktivnosti i/ili angažovati stručnjake;
- **Važnost pitanja digitalne transformacije u Crnoj Gori, a pogotovo u uslovima COVID-19 pandemije**, koja je dodatno istakla značaj ubrzanja digitalizacije na svim nivoima u državi. U tom smislu, treba ubrzati i aktivnosti na osnivanju tijela za digitalnu transformaciju.

Sljedeći korak u definisanju organizacije, načina rada i članstva budućeg tijela koje će se baviti digitalnom transformacijom je da predstavnici Vlade razmotre predstavljene modele i daju svoje mišljenje koji model bi bio naprikladniji.